

**SCIENCE**  
**PROBLEMS.UZ**

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences  
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

# Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

5/S-son (4-jild)

**2024**

**SCIENCEPROBLEMS.UZ**

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ  
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

*№ S/5 (4) - 2024*

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-  
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

**ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES**

**ТОШКЕНТ-2024**

## **БОШ МУҲАРРИР:**

Исанова Феруза Тулқиновна

## **ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:**

### *07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:*

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

### *08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:*

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалохонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

### *09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:*

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

### *10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:*

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилевич – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

#### 12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

#### 13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

#### 19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Карамаддиновна – психология фанлари доктори, доцент,

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

#### 22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

#### 23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

### ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари**” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

**Муассис:** “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

#### Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

#### Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

**MUNDARIJA**

**07.00.00 – TARIX FANLARI**

|                                                                                                                                                                         |       |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <i>Ulashova Sevinch Ulash qizi</i><br>CHIG'ATOY ULUSI BOSHQARUVI TARIXIDAN .....                                                                                        | 8-13  |
| <i>Gulmatov Umarali Xabibulla o'g'li</i><br>"XITOIY-O'ZBEKISTON-QIRG'IZISTON" TRANSPORT YO'LAGI TASHKIL ETILISHIDA<br>O'ZBEKISTON ISHTIROKINING TARIXIY AHAMIYATI ..... | 14-18 |
| <i>Dexkanov Narimon Burxonjonovich</i><br>ISMOIL SOMONIYNING BOSHQARUV TIZIMI VA QO'SHIN ISLOHOTI .....                                                                 | 19-22 |
| <i>Saparbayeva Aziza Asror qizi</i><br>SURXONDARYO HUDUDINING BRONZA DAVRI MANZILGOHLARIDAN ANIQLANGAN<br>ZARGARLIK BUYUMLARI TIPOLOGIYASI .....                        | 23-28 |

**08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI**

|                                                                                                                                                                                                                 |       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <i>Muradullayeva Nafisa Dilmurad qizi</i><br>XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI FAOLIYATINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI<br>ZAMONAVIY AXBOROT-KOMMUNIKATSIYALARI TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH<br>IMKONIYATLARI ..... | 29-34 |
| <i>Utkirov Anvar Utkirovich</i><br>KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA DIVERGENTSIYANI TIZIMLI<br>TASHKIL ETISH TENDENSIYALARI .....                                                                | 35-44 |

**09.00.00 – FALSAFA FANLARI**

|                                                                                                                                                                          |       |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <i>Madraximov Jahongir Botirjon o'g'li</i><br>GLOBALLASHUV JARAYONLARINING YOSHLAR MA'NAVIY HAYOTIGA TA'SIRINING ASOSIY<br>YO'NALISHLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI ..... | 45-52 |
| <i>Rahmonova Feruza Bahromjon qizi</i><br>XOTIN-QIZLAR BANDLIGINI TA'MINLASH – TAZYIQ VA ZO'RAVONLIKLARDAN ASRASHNING<br>SAMARALI YO'LI SIFATIDA .....                   | 53-58 |
| <i>Aripova Zulfiyaxon Salijanovna</i><br>OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA FALSAFIY FANLARNI O'QITISHNING<br>DOLZARB MASALALARI .....                                           | 59-64 |

**10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI**

|                                                                                                                                                   |       |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <i>Nishonova Xurshida Yusufjanovna</i><br>SHE'RIYATDA OBRAZ MUAMMOSI .....                                                                        | 65-73 |
| <i>Hikmatova Nigina Akmalovna</i><br>O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA AGORONIMLARNING ONOMASTIK KATEGORIYA SIFATIDAGI<br>MILLIY-LISONIY BELGILARI ..... | 74-79 |
| <i>Sultanova Xurshida Uktamjanovna</i><br>PUBLITSISTIK USLUB VA UNING TADQIQI (XURSHID DAVRON IJODI MISOLIDA) .....                               | 80-86 |

|                                                                                                                                  |       |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <i>Asqarova Dilbarxon Asqarjon qizi</i><br>XRONOLOGIYA VA IJOD: INGLIZ VA O'ZBEK MA'RIFIY DRAMALARINI<br>QIYOSIY O'RGANISH ..... | 87-91 |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|

|                                                                                                                                                                   |       |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|
| <i>Sodiqova Baxtigul Ibodullayevna, Mahmudova Nargiza Alimovna</i><br>J. FAULZNING "KOLLEKSIONER" ROMANIDA RIVOYAT USULLARINING O'ZIGA XOS<br>XUSUSIYATLARI ..... | 92-96 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------|

|                                                                                                 |        |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|
| <i>Miraxmedova Zilola Erkinovna</i><br>EVFEMIYA TIL FENOMENI. EVFEMIZMNI O'RGANISH TARIXI ..... | 97-101 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|

## 12.00.00 – YURIDIK FANLAR

|                                                                                                                                                                        |         |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Абдуолимов Уринбой Худобердиевич</i><br>ЎЗБЕКИСТОН ВА ТУРКИЯ ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИ ВА УНИ ТАШКИЛ<br>ЭТИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ: ҚИЁСИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАҲЛИЛ ..... | 102-110 |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

|                                                                                                                                             |         |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Алишаев Собир Турсунбоевич</i><br>СУД ҲУҚМИНИ ЧИҚАРИШ ЖАРАЁНИДА СУД МАЖЛИСИ БАЁННОМАСИНИНГ<br>ПРОЦЕССУАЛ ВА ИСБОТЛОВЧИ ФУНКЦИЯЛАРИ ..... | 111-119 |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

|                                                                                                                                          |         |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Muhammadiyev Bahromjon Qodirjon o'g'li</i><br>OTALIKNI FAKTINI BELGILASH ISHI (BOTIR QODIROV VA JO'RAYEVLAR<br>OILASI MISOLIDA) ..... | 120-124 |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

|                                                                                                                                      |         |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Maxmudova Hurmatxon Muxtorovna</i><br>KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHNING DOLZARB MASALALARI TAHLILI: QONUNCHILIK VA<br>AMALIYOT ..... | 125-135 |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

## 13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

|                                                                                                                                                        |         |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Rashidova Oynisa Xusniddin qizi</i><br>BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING MUSTAQIL TA'LIMINI TASHKIL<br>ETISHNI TAKOMILLASHTIRISH ..... | 136-140 |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

|                                                                                                                                   |         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Bakiyeva Xayotxon Abduganiyevna, Ergasheva Roziya Bahodir qizi</i><br>DARSLARDA ZAMONAVIY TA'LIM USULLARIDAN FOYDALANISH ..... | 141-146 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

|                                                                                                                         |         |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Ганнаров Захид Ганнарович</i><br>ИССЛЕДОВАНИЕ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ СИНХРОНИЗАЦИИ ДВИЖЕНИЙ В СИНХРОННОМ<br>ПЛАВАНИИ ..... | 147-153 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

|                                                                                                                                                                             |         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| <i>Qurbonova Dilafruz Toshturdiyevna</i><br>TALABA-QIZLARGA TEMURIY MALIKALAR MA'NAVIY MEROSI ASOSIDA MA'NAVIY-AXLOQIY<br>QADRIYATLARNI O'RGATISHNING ZAMONAVIY USULI ..... | 154-159 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|

**Received:** 10 July 2024  
**Accepted:** 15 July 2024  
**Published:** 25 July 2024

*Article / Original Paper*

## **ANALYSIS OF KEY ISSUES OF THE FIGHT AGAINST CORRUPTION: LEGISLATION AND PRACTICE**

**Makhmudova Hurmatkhon Mukhtorovna,**  
Student of Jurisprudence at Bukhara State University

**Abstract.** This article is about corruption, which worries the entire world community today, has become a global problem, torments society in various ways, creates conditions for terrorism and other phenomena to take root, and most importantly, seriously threatens human security, as well as about the developed world. about the state policy of fighting corruption carried out by the countries, legal and political reforms aimed at preventing bribery and their implementation mechanisms, proposals for solving a number of shortcomings and problems in the fight against corruption, and important stages of building a corruption-free society in our country Based on the results of scientific research carried out by legal experts on the reforms and shortcomings in the fight against corruption and their proposals in this regard, analysis and synthesis of the basics of problems and solutions in the field of fighting corruption, a comprehensive approach, it is stated that it was researched using methods of scientific knowledge such as systematic-functional approach, content analysis, retrospective analysis, dialectical, synergetic.

**Keywords:** Corruption, democracy, convention, interest, law, right, strategy, crime, legal consciousness, legal culture.

## **KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHNING DOLZARB MASALALARI TAHLILI: QONUNCHILIK VA AMALIYOT**

**Maxmudova Hurmatxon Muxtorovna,**  
Buxoro Davlat Universiteti, Yurisprudensiya ta'lim yo'nalishi talabasi

**Annotatsiya.** Mazkur maqolada bugungi kunda butun dunyo hamjamiyatini tashvishga solayotgan, global muammoga aylangan, jamiyatni turli yo'llar bilan iskanjaga oladigan, terrorizm va boshqa hodisalarning chuqur ildiz otishiga sharoit yaratib beradigan, eng asosiysi insonlar xavfsizligiga jiddiy tahdid soladigan korrupsiya haqida bo'lib, shuningdek, dunyoning rivojlangan davlatlari tomonidan korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha olib borilayotgan davlat siyosati, poraxo'rlikning oldini olishga qaratilgan huquqiy va siyosiy islohotlar va ularni amalga oshirish mexanizmlari, korrupsiyaga qarshi kurashdagi qator kamchiliklar hamda muammolar yechimi bo'yicha takliflar hamda korrupsiyasiz jamiyat qurishning muhim bosqichlari haqida, mamlakatimizda korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha olib borilayotgan islohotlar va kamchiliklar va bu boradagi takliflari bo'yicha huquqshunos mutaxassislar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarni o'rganish natijalari bo'yicha korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi muammlolar va yechimlar bo'yicha asoslarini analiz va sintez, kompleks yondashuv, tizimli-funksional yondashuv, kontent analiz, retrospektiv tahlil, dialektik, sinergetik kabi ilmiy bilish usullaridan foydalanilgan holda tadqiq etilgani bayon qilinadi.

**Kalit so'zlar:** Korrupsiya, demokratiya, konvensiya, manfaat, qonun, huquq, strategiya, jinoyat, huquqiy ong, huquqiy madaniyat

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI5Y2024N19>

“Jamiyatimizda korrupsiya, turli jinoyatlarni sodir etish va boshqa huquqbuzarlik holatlariga qarshi kurashish, ularga yo'l qo'ymaslik, jinoyatga jazo, albatta, muqarrar ekani to'g'risidagi qonun talablarini amalda ta'minlash bo'yicha choralar ko'rishimiz zarur!”

**Shavkat Mirziyoyev**

**Kirish.** Bugungi kunda korrupsiya global muammoga aylangan bo'lib, dunyoning deyarli barcha mamlakatlarida kuzatilmoqda. Bu holat korrupsiyaning transmilliy jinoyat sifatida keng muhokama qilinishiga sabab bo'lmoqda. Korrupsiya demokratiya va qonun ustuvorligiga zarar yetkazib, inson huquqlarini buzadi, iqtisodiy rivojlanishga to'sqinlik qiladi hamda terrorizm kabi jiddiy jinoyatlarning tarqalishiga zamin yaratadi.

Korrupsiya - bu shaxsning o'z mansabidan shaxsiy manfaatlari yo'lida noqonuniy foydalanishi yoki bunday manfaatni g'ayriqonuniy ravishda taqdim etishidir. Lotincha "corruption" so'zidan kelib chiqqan bu atama mansabdor shaxslarning o'z vakolatlarini suiiste'mol qilishini anglatadi.

Korrupsiya davlat boshqaruvi va parlament faoliyatida, ayniqsa saylov jarayonlarida ko'p uchraydi. Saylangan shaxslar turli imtiyozlar orqali o'z "qarzlarini" qaytaradilar. Ko'p hollarda korrupsiya monopoliyalarning qonun chiqaruvchi organlarga ta'sir o'tkazishi bilan bog'liq, ammo boshqa lavozimlar doirasida ham kuzatiladi. Bu illat jamiyatning barcha jabhalariga salbiy ta'sir ko'rsatib, uning barqaror rivojlanishiga to'sqinlik qiladi.

Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi va “Ijtimoiy fikr” jamoatchilik markazi hamkorligida 2023-yil may-avgust oylari davomida ayni mavzuda aholi o'rtasida 4 bosqichli so'rov o'tkazildi.[2]

Tadqiqot 1369 nafar respondent o'rtasida telefon so'rovi yo'li bilan amalga oshirildi. So'rovda korrupsiya, uning tarqalganlik ko'lamlari va turli vazirliklar, idoralarning korrupsiyaga moyilligi, shuningdek, aholining hukumat tomonidan korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida ko'rilayotgan choralarga munosabati o'rganildi.

So'rovnoma natijalariga ko'ra, respondentlarning uchdan bir qismi (32 foiz) mamlakatda korrupsiyaga qarshi kurash “ancha muvaffaqiyatli va samarali” olib borilmoqda deb hisoblaydi, 25foiz respondentlar korrupsiyaga qarshi choralar “muvaffaqiyatli va samarali, ammo barcha sohalarida ham emas” deb javob bergan.

18 foiz respondentlar mamlakatda korrupsiyaga qarshi kurash qanchalik samarali olib borilayotgani haqida ma'lumotga ega emasligini ma'lum qilgan, bu esa ommaviy axborot vositalarining ushbu masalani yoritish bo'yicha yetarli darajada ishlamayotganligi, shuningdek, vazirlik va idoralar faoliyatining lozim darajada ochiq emasligi va fuqarolarni bu haqida xabardor qilmayotganligidan dalolat beradi.

Respondentlarning 39 foizi mamlakatimizda korrupsiya darajasini o'rtacha, 16 foizi yuqori va 14 foizi juda yuqori darajada deb ta'kidladi.

So'rovnoma natijalariga ko'ra, korrupsiyaga eng moyil sohalar quyidagilar ekanligi aniqlandi: sog'liqni saqlash (35%), oliy va o'rta maxsus ta'lim (19%), maktabgacha va maktab ta'limi (11%), ichki ishlar organlari (8%), mahalliy hokimliklar (6%) va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari (5%).

Tahlillar fuqarolar bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqada bo'ladigan sohalar korrupsiyaga ko'proq moyil ekanligini ko'rsatmoqda.

Samarqand, Farg'ona, Andijon, Toshkent viloyatlari va Toshkent shahri aholisi korrupsiya holatlariga ko'proq duch kelganini va mamlakatda korrupsiya yuqori darajada tarqalganini ta'kidlagan.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, korrupsiyaviy munosabatlarning beshta asosiy sababi quyidagilar:

- Fuqarolarning muammolarini qonunni chetlab o'tgan holda hal etishga intilishi (31%);
- Fuqarolarning qonunlar va o'z huquqlarini yaxshi bilmasligi, korrupsiyaga qarshi kurashda huquqiy amaliyotning yo'qligi (28%);
- Ayrim vakolatli shaxslarning tekin daromad olishga intilishi (19%);
- Daromadlar darajasining pastligi va jamiyatning tabaqalanishi (8%);
- Mansabdor shaxslar faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratining sustligi (7%).

Shuningdek, respondentlarning 12,5 foizi korrupsiyaga duch kelganda bu haqda huquqni muhofaza qiluvchi organlarga xabar berishni ma'qul topsa, 87,5 foizi yashirishni afzal deb bilgan.

Jamoatchilik fikriga ko'ra, ish haqini oshirish, yoshlar orasida korrupsiyaga qarshi dunyoqarashni shakllantirish, huquqbuzarliklar uchun jazoni qat'iylashtirish, fuqarolarning huquqiy ongini oshirish kabi choralar korrupsiyaga qarshi kurashish va uning oldini olishda samarali ekanligiga fikr berishgan.

Umuman olganda, respondentlar tomonidan mamlakatda korrupsiyaga qarshi kurashish siyosati ijobiy baholanib, shu bilan bir qatorda korrupsiyaga qarshi kurashish chora-tadbirlarini kuchaytirish lozimligi ta'kidlanmoqda.

Fuqarolarning korrupsiya bilan bog'liq vaziyat bo'yicha fikri va bahosi har xil bo'lishiga qaramay, so'rovda qatnashganlarning aksariyati korrupsiyaga qarshi amalga oshirilayotgan siyosatni ijobiy baholashga moyil hamda mamlakatda korrupsiyaning oldini olish va uning darajasini kamaytirish bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlarni ta'sirchan va samarali, deb hisoblaydi.

Mamlakatimizda korrupsiyaga qarshi keskin kurashning ifodasi sifatida 2023-yil 19-dekabr kuni Tashkent city xalqaro ishbilarmonlik markazi hududida xalqaro hamjamiyatning korrupsiyaga qarshi kurashish borasidagi sa'y-harakatlarini ifodalovchi monumentning ochilish marosimi bo'lib o'tdi.[3] Marosimda O'zbekiston prezidenti Shavkat Mirziyoyev va Qatar amiri shayx Tamim bin Hamad Ol Soniy ishtirok etdi. Tadbirda BMT bosh kotibining yordamchisi Aleksandr Zuyev va xorijiy mamlakatlarning rasmiy shaxslari ham qatnashdi.

Qatar amiri korrupsiyaga qarshi kurash bo'yicha xalqaro mukofotni O'zbekiston prezidentiga topshirish marosimida ishtirok etish uchun [kelgan](#) edi. Qatar amiri tashabbusi bilan ta'sis etilgan mukofot 2016-yildan buyon har yili taniqli jamoat arboblari, ekspertlar va jurnalistlarga ularning global miqyosda korrupsiyaga qarshi kurash borasidagi sa'y-harakatlarini e'tirof etgan holda topshiriladi. 2023-yilgi tantanali marosim Toshkentda bo'lib o'tdi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 29-iyun 2020-yildagi PF-6013-sonli Farmoniga asosan Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi tashkil etilgan. Bunda korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish sohasida davlat siyosatini shakllantirish va amalga oshirish, davlat organlari, ommaviy axborot vositalari, fuqarolik jamiyati institutlari va boshqa nodavlat

sektor vakillarining birgalikdagi samarali faoliyatini ta'minlash, shuningdek, mazkur sohadagi xalqaro hamkorlik uchun mas'ul bo'lgan maxsus vakolatli davlat organi etib belgilangan.

Agentlikni asosiy vazifalaridan biri - korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish sohasida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish hamda mamlakatning imijini mustahkamlash va uning xalqaro reytinglardagi o'rnini oshirish bo'yicha tizimli chora-tadbirlarni amalga oshirish hisoblanadi.

Bugungi kunda Agentlik qator tashkilotlar bilan halqaro hamkorlik aloqalarini yo'lga qo'ydi:

- Birlashgan Millatlar Tashkilotining O'zbekistondagi vakolatxonasi;
  - Birlashgan Millatlar Tashkilotining Taraqqiyot dasturining O'zbekistondagi vakolatxonasi (BMT TD);
  - Birlashgan Millatlar Tashkilotining Giyohvand moddalar va jinoyatchilik bo'yicha boshqarmasining Markaziy Osiyodagi mintaqaviy vakolatxonasi (BMT GJB);
  - Birlashgan Millatlar Tashkilotning Bolalar jamg'armasi (YUNISEF);
  - Yevropada xavfsizlik va hamkorlik tashkilotining (EXHT) O'zbekistondagi loyihalar koordinatori idorasi;
  - Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti;
  - Yevropa ittifoqi delegatsiyasi vakolatxonasi;
  - Yevropa kengashi hamda AQSH Davlat departamentining narkotik moddalar va huquqni muhofaza qilish masalalari bo'yicha byurosi (INL);
  - AQSH Xalqaro taraqqiyot agentligi (USAID);
  - Jahon banki;
  - Xalqaro valyuta jamg'armasi;
  - Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki;
  - Germaniyaning Konrad Adenauer nomidagi jamg'armasining O'zbekiston Respublikasidagi vakolatxonasi;
  - Sloveniyaning "Mintaqaviy muloqot" xalqaro nodavlat tashkiloti;
- Xalqaro tashkilotlar ko'magida **3ta** O'zbekiston Respublikasi qonuni loyihalari, **2ta** Vazirlar Mahkamasi loyihalari va boshqa hujjatlar, jumladan, Investitsiya loyihalarini korrupsiyaga qarshi ekspertizadan o'tkazish metodologiyasi hamda O'zbekistonning korrupsiyani qabul qilish Milliy indeksi metodologiyasi loyihalari ishlab chiqildi.

**Xalqaro aloqalar yo'lga qo'yilgan xorij davlatlarining idora va tashkilotlari:**

- Malayziya korrupsiyaga qarshi kurashish komissiyasi;
- Koreya Respublikasining Korrupsiyaga qarshi kurashish va fuqarolik huquqlari bo'yicha komissiyasi;
- Fransiya Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi;
- Xitoy Xalq Respublikasi Milliy nazorat komissiyasi;
- AQSH Davlat departamentining Xalqaro narkotik va huquqni muhofaza qilish masalalari bo'yicha byurosi;
- Singapur Korrupsiya jinoyatlarini tergov qilish byurosi;
- Latviya Respublikasi Korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish byurosi;
- Qozog'iston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi;
- Tojikiston Davlat moliyaviy nazorati va korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi;

- Ozarbayjon Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish bosh boshqarmasi;
- Ukraina Korrupsiyaning oldini olish milliy agentligi, Korrupsiyaga qarshi kurashish byurosi;
- Moldova Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish milliy markazi;
- Afg'oniston Korrupsiyaga qarshi kurashish komissiyasi;
- Eron Islom Respublikasi Bosh inspeksiyasi tashkiloti;
- Pokiston Milliy hisobdorlik byurosi;
- Sloveniya Respublikasi Korrupsiyaning oldini olish komissiyasi;
- Misr Ma'muriy nazorat idorasi va Korrupsiyaga qarshi kurashish akademiyasi;
- Germaniya Federal Ichki ishlar vazirligi, Germaniya Xalqaro huquqiy hamkorlik jamg'armasi va boshqalar.

Agentlikka Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining Sharqiy Yevropa va Markaziy Osiyo mamlakatlari uchun korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha tarmog'ining Istanbul harakatlar dasturi doirasidagi ishlar hamda ishlab chiqilgan tavsiyalarning amalga oshirilishini ta'minlash hamda BMTning Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi va O'zbekiston Respublikasining korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi boshqa xalqaro shartnomalari qoidalarining bajarilishi bilan bog'liq chora-tadbirlarni amalga oshirish hamda ushbu yo'nalishdagi faoliyatni muvofiqlashtirish bo'yicha **O'zbekiston Respublikasi milliy koordinatori** vazifa va vakolatlari yuklatilgan.

**Adabiyotlar tahlili va metodologiya.** Mavzuni o'rganishda 2003-yil 31-oktyabrda qabul qilingan BMT ning Korrupsiyaga qarshi Konvensiyasi, 2000-yil 15-noyabrda qabul qilingan BMT ning Transmilliy uyushgan jinoyatchilikka qarshi Konvensiyasi, 1999-yil 27-yanvardagi Yevropa Kengashining "Korrupsiya uchun jinoiy javobgarlik to'g'risida"gi Konvensiyasi, 1999-yil 4-noyabrdagi "Korrupsiyaga uchun fuqarolik huquqiy javobgarlik to'g'risida"gi Konvensiyalari va 2017-yil 3-yanvar kuni qabul qilingan "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-iyundagi PF-6013-sonli "O'zbekiston Respublikasida Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi va ma'ruzalari fundamental asos bo'lib xizmat qildi.

Shuningdek, mamlakatimizda korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha olib borilayotgan islohotlar va kamchiliklar va bu boradagi takliflari bo'yicha huquqshunos mutaxassislar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarni o'rganish natijalari bo'yicha ilmiy maqolalari, korrupsiyaga qarshi kurashda xorijiy rivojlangan davlatlarning metodlarini o'rganishga alohida e'tibor qaratildi va ushbu metodlarni respublika miqyosida moslashtirilgan holda qo'llab samarali natijalarga erishish bo'icha takliflar ishlab chiqildi.

Mamlakatimizda Korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi muammlolar va yechimlar bo'yicha asoslarini tadqiq etishda analiz va sintez, kompleks yondashuv, tizimli-funksional yondashuv, kontent analiz, retrospektiv tahlil, dialektik, sinergetik kabi ilmiy bilish usullaridan foydalanildi.

**O'zbekiston Respublikasi korrupsiyaga qarshi samarali kurash olib borishda xalqaro hamkorlik doirasida bir qator hujjatlarni imzolagan:**

**2020-2021-yillar davomida** Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi tomonidan xalqaro hamkorlikka oid 8 ta memorandumlar imzolandi:

- **2020-yil 7-dekabr** O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi va Konrad Adenauer nomidagi jamg'armaning O'zbekiston Respublikasidagi vakolatxonasi o'rtasida Hamkorlik memorandumini;

- **2021-yil 5-iyun** Agentlik va Tojikiston Respublikasi Davlat moliyaviy nazorati va korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi o'rtasida Anglashuv memorandumini;

- **2021-yil 16-iyun** Agentlik va Qozog'iston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi o'rtasida Anglashuv va hamkorlik memorandumini;

- **2021-yil 11-oktyabr** Sloveniya Respublikasi Korrupsiyani oldini olish komissiyasi va O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi o'rtasidagi Anglashuv memorandumini;

- **2021-yil 28-oktyabr** Agentlik, Buyuk Britaniya va Shimoliy Irlandiya Birlashgan Qirolligi xukumati tomonidan Buyuk Britaniyaning Toshkentdagi elchixonasi va Hukumatlararo Hamkorlik Xizmati o'rtasida hamkorlik o'rnatish yuzasidan Anglashuv memorandumini;

- **2021-yil 17-noyabr** Agentlik va Yevropada xavfsizlik va hamkorlik tashkiloti o'rtasidagi Anglashuv memorandumini;

- **2021-yil 18-noyabr** Xalqaro korrupsiyaga qarshi akademiyasi va O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi o'rtasida Anglashuv memorandumini;

- **2021-yil 1-dekabr** Agentlik va Ozarbayjon Respublikasi Bosh prokurori huzuridagi korrupsiyaga qarshi kurashish bosh boshqarmasi o'rtasidagi korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha Anglashuv memorandumini;

- **2022-yil 12-may** Agentlik va Malayziya Korrupsiyaga qarshi kurashish komissiyasi o'rtasida o'zaro anglashuv memorandumini.

- **2022-yil 24-may** Agentlik va Latviya Korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish byurosi.

**Tahlil va natijalar.** Xalqaro miqyosda 1970-1980-yillarda Yaponiyaga samolyotlar sotishda kompaniya tomonidan oliy davlat amaldorlarini sotib olish bo'yicha "Lokxidishi" eng yirik korrupsiya ko'rinishlariga yaqqol misol bo'la oladi. Porani olish yoki berishda, shuningdek, vositachilik qilishda eng yirik kelishuvlar koproq "xizmat haqi" to'lash amaliyotidan foydalanishadi. Korrupsiyaning tarixiy o'zaklari juda qadimga borib taqalib, bu hol qabilada ma'lum mavqega ega bo'lish uchun qabila sardorlariga sovg'alar berish odatlaridan kelibchiqqan deb taxmin qilinadi. O'sha davrlarda bu normal holat sifatida qabul qilingan. Biroq davlat apparatining murakkablashuvi va markazlashuvi korrupsiyaning davlat rivojlanishiga katta to'siq ekanligini korsatdi. Tarixga nazar tashlaydigan bo'lsak, korrupsiyaga qarshi birinchi bo'lib kurashgan davlat bu qadimgi Shumer davlatidir. Har bitta davlatni hatto bugungi kunda ham tashvishga solayotgan eng katta muammolardan biri bu korrupsiya hisoblanadi. Dunyoning eng katta hisoblangan dinlarida ham korrupsiya qattiq qoralanadi, xususan musulmonlarning muqaddas kitobi bo'lgan "Qur'oni karim"da ham, "Boshqalarning mol-mulkini nohaq yo'l bilan olmangiz va boshqalarga tegishli bo'lgan narsalarni olish uchun o'z mulkingizdan hokimlaringizga pora qilib qilib uzatmangiz" deyilsa, xristianlarning muqaddas kitobi "Injilda" esa "Sovg'alarni qabul qilma, chunki sovg'a ko'rni ko'radigan qiladi va haqiqatni o'zgartiradi" deyiladi.

Bugungi kunda xalqaro miqyosda global muammoga aylangan korrupsiyaning oldini olish bo'yicha deyarli barcha davlatlarda faol kurash olib borilmoqda. Xususan buni birgina

yurtimiz misolida ham ko'rishimiz mumkin. Davlatimiz mustaqillikka erishgandan so'ng ushbu illatga qarshi kurash davlatimiz siyosatining asosiy yo'nalishiga aylandi va korrupsiyani jilovlash va tugatish bo'yicha bir qator islohotlar amalga oshirildi. Bu islohotlarning ro'yobi sifatida esa: 2008-yilda O'zbekiston BMTning Korrupsiyaga qarshi konvensiyasiga qo'shildi. 2010-yilda Iqtisodiy hamkorlik va rivojlanish tashkilotining Korrupsiyaga qarshi kurashish tarmog'i - Istanbul harakat dasturiga qo'shildi. Bu esa o'z navbatida yurtimizning korrupsiyaga qarshi kurashishida alohida o'rin tutadi albatta. Mamlakatimizda korrupsiyaga qarshi ayovsiz kurash 2016-yilning oktabr oyidan boshlandi. Shu yilning 14-oktabrida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning konstitutsiyaviy qonunchilik tashabbusi asosida 6 bob 34 moddadan iborat "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida" gi qonun loyihasi Oliy Majlis tomonidan qabul qilindi va qonun 2017-yil 3-yanvardan boshlab kuchga kirdi. Ushbu qonunning qabul qilinishi yurtimizda korrupsiyaga qarshi samarali kurashishda dasturilamal bo'lib xizmat qilmoqda. "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi qonunning 4-moddasiga quyidagicha ta'rif beriladi: Korrupsiyaga qarshi kurashishning asosiy prinsiplari quyidagilardan iborat:

- qonuniylik;
- fuqarolar huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarining ustuvorligi;
- ochiqlik va shaffoflik; tizimlilik;
- davlat va fuqarolik jamiyatining hamkorligi;
- korrupsiyaning oldini olishga doir chora-tadbirlar ustuvorligi;
- javobgarlikning muqarrarligi.

Mazkur qonunda korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi munosabatlar to'liq qonuniy tartibga solish, davlat boshqaruvi organlari hamda fuqarolik jamiyati institutlarining korrupsiyaga qarshi kurashishi yuzasidan ko'rayotgan chora-tadbirlar samaradorligini oshirish, fuqarolarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish orqali jamiyatda korrupsiyaga yo'l qo'ymaslik muhitini yaratish ko'zda tutiladi.

**Munozara.** Demak, korrupsiya tarqqiyot kushandasi ekan u bilan kurashib muvoffaqiyatga erishish mumkinmi? Korrupsiyani butunlay yoqotish mumkinmi? Xalqaro miqiyosida natijaga erishgan davlatlar tajribasini o'rganib, tadbiriq etish orqali mamlakat hududida korrupsiyaning barcha, jumladan, kronizm, nepatizim, pora berish va olish, tanish-bilishchilik, qarindosh-urug'chilik, mahalliychilik, lobbizim, manfaatlar to'qnashuvi kabi ko'rinishlarini butunlay yo'qotish, yoki minimal daradajada kamaytirish mumkinligiga harakat qilishimiz mumkinmi? Albatta mumkin. Qachonki, Li KuanYu ta'kidlaganidek, "korrupsiyani yengish uchun yuksak ahloqiy standartlar, qat'iy ishonch va xohishni deklaratsiya qilgan holda ishga kirishish qiyin emas. Ammo, ushbu prinsiplarga amal qilib yashash qiyin". Ya'nikim, korrupsiyani yo'qotish haqida minglab qonunlar qabul qilsakda, qachonki amalda ijrosi to'liq ta'minlasakgina bunga erishish mumkin. Barchaning qonun oldida tengligi prinsipiga amal qilgan holda korrupsiya huquqbuzarlik jinoyatini sodir etgan shaxslarni qanday lavozim mavqeyidan qat'iy nazar javobgarlikka tortish masalasi ustuvor bo'lmog'i shart. Shuningdek, korrupsiya sodir etgan mansabdor shaxslarga qayta lavozimni egallash vakolatidan butunlay mahrum etish ham samarali hisoblanadi.

Shu bilan birga, korrupsiyaga qarshi kurashda aholining huquqiy ongi va madaniyatini oshirish, jamiyatda korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish, davlat xodimlari va boshqa tashkilotlar xodimlarining huquqiy savodxonligini yuksaltirish, ta'lim

muassasalarida bu borada huquqiy ta'lim va tarbiyani kuchaytirish muhim vazifalardan hisoblanadi. Huquqiy ongi va madaniyati yuksak, huquqiy jihatdan yetuk insonlar korrupsiyaga yo'l qo'ymaydilar.

Korrupsiyaga qarshi kurashni oiladan boshlash lozim. Bu jarayonda ayollarning roli beqiyos. Agar ayollar noqonuniy yo'l bilan kelgan daromadning asl mohiyatini anglasa va bu haqda ochiq fikr bildirsa, erkaklar halol rizq izlashga intilib, oilada farovonlik va xotirjamlik qaror topadi.

Yurtimizda bugungi kunning eng dolzarb muammosi hisoblangan korrupsiyaga oid huquqbuzarliklarni oldini olishga doir ko'plab islohotlar o'tkazib kelinmoqda. Korrupsiyaga oid huquqbuzarlik o'zi nima? Korrupsiyaga oid huquqbuzarlik - bu korrupsiya alomatlariga ega bo'lgan, sodir etilganligi uchun qonunchilikda javobgarlik nazarda tutilgan qilmish hisoblanadi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksida korrupsiya bilan bog'liq huquqbuzarliklar va jinoyatlar uchun javobgarlik va jazo belgilangan. Masalan, Jinoyat kodeksining 210-moddasi "Pora olish", 211-moddasi "Pora berish", 212-moddasi "Pora olish berishda vositachilik qilish" kabi moddalarini korishimiz mumkin. Bundan tashqari yurtimizda korrupsiyaga qarshi bir qancha huquqni muhofaza qiluvchi davlatorganlari oz faoliyatlarini olib bormoqdalar. [12]Bular:

- ✓ O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi;
- ✓ O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi;
- ✓ O'zbekiston Respublikasi Davlat xavfsizlik xizmati;
- ✓ O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi;
- ✓ O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi;
- ✓ O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga

qarshi kurashish departamenti va boshqa davlat organlari, nodavlat notijorat tashkilotlari va boshqalar birdek mas 'uldir. Ushbu davlat organlari belgilab berilga vakolatlari doirasida korrupsiyaga qarshi kurash bo'yicha davlat siyosatini amalga oshiradilar.

Ma'lumki, korrupsiyaga qarshi kurashda yuqori natijalarga erishgan dunyoning yetakchi davlatlari hisoblangan Malayziy, Fransiya, Xitoy Xalq Respublikasi, Singapur, Qozog'iston Respublikasi, Eron Islom Respublikasi, Germaniya kabi davlatlarning tajribasini organish va shu orqali ish olib borish yurtimizda keng joriy qilinmoqda. Korrupsiyaga qarshi kurashda yetakchi davlatlarning tajribasi shuni ko'rsatadiki, korrupsiyani yuzaga keltiruvchi omillarni bartaraf etish korrupsiyaga qarshi kurashda alohida o'rin tutadi.

**Xulosa.** Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda korrupsiyaga qarshi kurash nafaqat O'zbekistonning, balki butun jahon hamjamiyatining eng dolzarb muammosi hisoblanadi. Xo'sh, korrupsiya o'zi qanday vujudga kelgan? Bunga asosiy sabablar etib quyidagilar keltiriladi. Ammo bu umumiy asoslardir. Har bir korrupsion holatlar ortida bulardan tashqari ham sabablarni ko'rishimiz mumkin afsuski:

- Aholining huquqiy savodxonligining pastligi;
- Jamiyat va davlat a'zolarining o'z haq-huquqlarini o'zlari paymol qilishi;
- Manfaatlar to'qnashuvi va qarindosh urug'chilik;
- Xulq-atvor qoidalarining, tarbiya va ma'naviyatning pastligi;
- Bozor munosabatlarida barqarorlikning yo'qligi;
- So'z va axborot erkinligining sust rivojlanganligi;

- Aholining davlatni nazorat qilishdagi ishtirokining pastligi, yuqori darajada rivojlanganligi;

- Inflyatsiyaning Iqtisodiyotning davlat tomonidan tartibga solinishi.

Davlat boshqaruvining oliy organlari aholidan uzoqlashishi va boshqa omillar korrupsiyaning kelib chiqishida muhim rol o'ynashi qonunlarda ta'kidlangan. Mamlakatimizda bu holatlarning aksariyatini bartaraf etish, faol demokratik davlat va korrupsiyasiz jamiyat qurishda samarali targ'ibotni amalga oshirish zarur. Bunga misol sifatida konstitutsiyaviy nazorat va huquq-tartibot organlarining faoliyatini ko'rsatish mumkin. Ular korrupsiyaga olib kelishi mumkin bo'lgan qonunlarni konstitutsiyaga zid deb topish va oldini olish, aholining huquqiy ongi va savodxonligini oshirish kabi usullardan foydalanmoqda. Bu harakatlar davlatimizni korrupsiya darajasi past mamlakatlar qatoriga olib chiqishga qaratilgan. Bunday sa'y-harakatlar orqali hukumat korrupsiyaga qarshi kurashda sezilarli natijalarni qo'lga kiritishni maqsad qilgan.

Korrupsiyaning ildizini yo'qotishdagi eng to'g'ri yo'llardan biri bu – o'sib kelayotgan yosh avlodni odob-axloqli, yuksak ma'naviyatli komillik jihatlarini o'zida mujassam eta olgan shaxs sifatida tarbiyalashdir. Shu bilan birga, ta'lim-tarbiya jamiyatda hamda davlat hayotining barcha sohalari rivojiga birdek ta'sir ko'rsatadi. U insonni barcha qing'ir ishlardan, xususan, korrupsiya deb atalmish illatdan muhofaza qiladi. Shunday ekan, o'zimizga xulosa qilishimiz, kelajakni korrupsiyasiz birgalikda qurishimiz, buning uchun avvalo o'zimizni o'zimiz tarbiya qilishimiz, korrupsiyaning har qanday korishninishini bartaraf qilish uchun birgalikda kurashimiz zarurdir. Qabul qilingan korrupsiyaga qarshi qonun, qaror, farmon va farmoyishlar esa davlat va jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta'sir etuvchi mazkur illatga qarshi kurashishning huquqiy mexanizmi sifatida xizmat qiladi.

2024-yil 5-iyun kuni O'zbekiston Respublikasining O'RQ-931-sonli "Manfaatlar to'qnashuvi to'g'risida"gi Qonun qabul qilindi va 2024-yil 6-dekabrda kuchga kirishi belgilandi.

Jamiyat manfaatlariga xizmat qilish davlat xizmatining asosiy vazifasi sifatida qaraladi. Fuqarolar davlat organlari mansabdorlari o'z vazifalarini halol, adolatli va xolis bajarishini kutadi. Jamoatchilik esa hukumatdan davlat xodimlari va boshqa tashkilotlar xodimlarining shaxsiy manfaatlari davlat qarorlariga ta'sir qilmaydigan, xizmat vazifalarini to'g'ri bajarishga xalaqit bermaydigan va davlat institutlari obro'siga putur yetkazmaydigan sharoitlarni ta'minlashni talab qiladi.

"Manfaatlar to'qnashuvi to'g'risida"gi qonun korrupsiyaga qarshi kurash siyosatining asosi bo'lib, davlat xizmatining halolligi, shaffofligi, hisobdorligi va samaradorligini ta'minlashning muhim vositasi hisoblanadi. Ushbu normativ hujjat besh asosiy tamoyilni o'rnatadi. Bular davlat xizmatchilarining qonuniylik va fuqarolar, tashkilotlar, jamiyat va davlat manfaatlarining ustuvorligini qo'llab-quvvatlashi hamda jamoatchilikning davlat xizmatiga ishonchini saqlab qolish, ochiqlik, shaffoflik, xolislik va korrupsiyaga murosasiz munosabatda bo'lishga intilishini o'z ichiga oladi.

Qonun suiiste'molchilik, noshaffof qarorlar qabul qilish va boshqa korrupsiyaviy amaliyotlar xavfini keltirib chiqaradigan manfaatlar to'qnashuvini tartibga solishga qaratilgan. Uning maqsadi bunday xavflarni boshqarishning aniq qoidalari va mexanizmlarini belgilash orqali davlat boshqaruvi sifatini oshirishdir.

Qonun asosida korrupsiyaviy xavflarni aniqlash, suiiste'molchiliklarni ta'qiqash, manfaatlar to'qnashuvi holatlarini boshqarish, davlat xizmatchilarining xabardorligini oshirish, ularni aniqlash, ochiqlash va hal qilishning samarali tartib-taomillarini ta'minlash hamda manfaatlar to'qnashuvini boshqarishning samarali usullari haqidagi ma'lumotlarni tarqatishga qaratilgan zamonaviy siyosat va konsepsiya joylashtirilgan.

Qonun quyidagi qoidalarni belgilaydi: davlat organlarida xalollik va hisobdorlikni ta'minlashga qaratilgan idoraviy qoidalarni joriy etish; manfaatlar to'qnashuvi xavfini aniqlash va bartaraf etishni samarali ta'minlash; tashqi va ichki hisobdorlik mexanizmlarini kiritish; qonunchilikka rioya qilish uchun davlat xizmatchilarining shaxsiy javobgarligini ta'minlashga qaratilgan boshqaruv uslublarini joriy etish.

Qonunda "manfaatlar to'qnashuvi", "shaxsiy manfaatdorlik", "yaqin qarindoshlar" tushunchalari aniq belgilab berilgan. U davlat xizmatchilariga o'z vazifalarini vijdonan bajarish, manfaatlar to'qnashuviga olib keladigan shaxsiy manfaatdorlikka yo'l qo'ymaslik, o'zida yoki boshqalarda sodir bo'lgan manfaatlar to'qnashuvi holatlarini aniqlash va zudlik bilan xabar berish majburiyatini yuklaydi.

Ushbu qonun BMTning Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi, Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (IHTT), Yevropa Kengashining Korrupsiyaga qarshi davlatlar guruhi (GRECO) va Jahon bankining tavsiyalarini inobatga olgan holda ishlab chiqilgan. IHTTning Korrupsiyaga qarshi kurash bo'yicha Istanbul harakatlar rejasi doirasidagi tavsiyalarga muvofiq, qonundagi "manfaatlar to'qnashuvi" tushunchasi haqiqiy va ehtimoliy manfaatlar to'qnashuvini o'z ichiga oladi.

Qonundagi "shaxsiy manfaatdorlik", "yaqin qarindoshlar" tushunchalari va manfaatlar to'qnashuvini hal qilish usullari IHTT Kengashining Davlat xizmatidagi manfaatlar to'qnashuvini hal qilish bo'yicha tavsiyalari (2003) va Yevropa Kengashining Davlat xizmatchilari xulq-atvorining namunaviy kodeksi asosida ishlab chiqilgan.

Xulosa qilib aytganda, ushbu qonun davlat xizmatida halollik, shaffoflik va samaradorlikni ta'minlashga qaratilgan muhim huquqiy hujjat hisoblanadi. U manfaatlar to'qnashuvini aniqlash, oldini olish va hal qilishning aniq mexanizmlarini belgilab beradi, shuningdek davlat xizmatchilarining mas'uliyatini oshirish va jamoatchilik ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Milliy qonunchilikni xalqaro standartlar va ilg'or tajriba bilan uyg'unlashtirishga asoslangan bunday yondashuv huquqiy vositalarning sifatini, chora-tadbirlarning natijadorligini va samaradorligini oshiradi hamda bu bilan korrupsiyaga qarshi samarali kurashish va davlat institutlariga nisbatan ishonchni mustahkamlashda muhim omil bo'ladi deb hisoblaymiz.

#### **Адабиётлар/Литература/References:**

1. "Korrupsiyaga qarshi kurashish" to'g'risidagi qonun Toshkent sh., 2017 yil 3-yanvar, O'RQ-419-son. (Law on "Combating Corruption" of Tashkent city, January 3, 2017, O'RQ-419)
2. O'zbekiston Respublikasi Prezident Sh.M.Mirziyoyevning 2020 – yil 24-yanvardagi O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga qilgan Murojaatnomasi (Address of the President of the Republic of Uzbekistan Sh.M. Mirziyoyev to the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan dated January 24, 2020)
3. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi (Criminal Code of the Republic of Uzbekistan) <https://lex.uz/docs/-111453>

4. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. –T.: "O'zbekiston", 2023. – 80 (Constitution of the Republic of Uzbekistan. - T.: "Uzbekistan", 2023. - 80).
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli Farmoni// Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 03.01.2024-yil, 06/24/221/0003-son. (Decree of the President of the Republic of Uzbekistan "On the development strategy of New Uzbekistan for 2022-2026" dated January 28, 2022 No. PF-60// National database of legislative information, 03.01 .2024, No. 06/24/221/0003)
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston - 2030" strategiyasi to'g'risida" 2023 yil 11-sentyabrdagi PF-158-sonli Farmoni//Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 29.12.2023-yil, 06/23/214/0984-son. (Decree of the President of the Republic of Uzbekistan on the strategy "Uzbekistan - 2030" dated September 11, 2023 No. PF-158//National database of legislative information, 29.12.2023, 06/23 No. /214/0984)
7. Nurmammedova G.B. Korruptsiya bilan bog'liq jinoyatlar profilaktikasi mexanizmlarini takomillashtirish: usullari va yo'nalishlari // Yurist axborotnomasi – Lawyer herald. № 1 (2021), B. 189-201. (Nurmammedova G.B. Improvement of mechanisms of prevention of crimes related to corruption: methods and directions // Lawyer newsletter - Lawyer herald. No. 1 (2021), P. 189-201.)
8. M.H.Rustamboev. "O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga Sharhlar" (Maxsus qism) 553-bet (M.H. Rustamboev. "Comments to the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan" (Special part) page 553)
9. [www.lex.uz](http://www.lex.uz)
10. <https://gov.uz/>
11. <https://www.gazeta.uz>
12. <https://anticorruption.uz/>

# SCIENCEPROBLEMS.UZ

## ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

*№ S/5 (4) – 2024*

## АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

## ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг  
долзарб муаммолари** электрон  
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-  
сонли гувоҳнома билан давлат  
рўйхатига олинган.

**Муассис:** "SCIENCEPROBLEMS TEAM"  
масъулияти чекланган жамияти

**Таҳририят манзили:**

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой  
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-  
уй. Электрон манзил:

[scienceproblems.uz@gmail.com](mailto:scienceproblems.uz@gmail.com)

**Боғланиш учун телефонлар:**

(99) 602-09-84 (telegram).